

ארבעה צריכים להודות

1 תהלים פרק קו

- (א) ה'דו לה' כי טוב כי לעולם חסדו:
(ב) יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר:
(ג) ומאמצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומזר:
- (ד) תעו במדבר בישימון דרף עיר מושב לא מצאו:
(ה) רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף:
(ו) ויזעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילים:
(ז) ויִדְרִיכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת אֶל עִיר מוֹשָׁב:
(ח) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם:
(ט) כי השביע נפש שקקה ונפש רעבה מלא טוב:
- (י) ישבי השן וצלמות אסירי עני וברזל:
(יא) כי המרו אמרי א-ל ועצת עליון נאצו:
(יב) ויכנע בעמל לבם כשלו ואין עזר:
(יג) ויזעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יושיעם:
(יד) יוציאם מחשך וצלמות ומוסרותיהם ינתק:
(טו) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם:
(טז) כי שבר דלתות נחשת ובריחי ברזל גדע:
- (יז) אולים מדרף פשעם ומעונותיהם יתענו:
(יח) פל אכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות:
(יט) ויזעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יושיעם:
(כ) ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם:
(כא) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם:
(כב) ויזכחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה:
- (כג) יודדי הים באניות עשי מלאכה במים רבים:
(כד) המה ראו מעשי ה' ונפלאותיו במצולה:
(כה) ויאמר ויעמד רוח סערה ותרום גליו:
(כו) יעלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג:
(כז) יחוגו וינועו כשכור וכל חכמתם תתבלע:
(כח) ויזעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם:
(כט) יקם סערה לךממה ויחשו גליהם:
(ל) וישמחו כי ישתקו וינתחם אל מחוז חפצם:
(לא) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם:
(לב) וירמזוהו בקהל עם ובמושב זקנים יתללוהו:
(לג) ישם נהרות למדבר ומצאי מים לצמאון:
(לד) ארץ פרי למלקה מרעת ישבי בה:
(לה) ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למצאי מים:
(לו) ויושב שם רעבים ויכוננו עיר מושב:
(לז) ויזרעו שדות וישעו כרמים ויעשו פרי תבואה:
(לח) ויברכם וירבו מאד ובהמתם לא ימעט:
(לט) וימעטו וישחו מעצר רעה ויגון:
(מ) שפך ביו על נדיבים ויתעם בתהו לא דרף:

(מא) וַיִּשְׁגַּב אֲבִיון מְעוֹנֵי וַיִּשָּׂם כְּצֵאן מִשְׁפָּחוֹת:
(מב) יָרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל עַוְלָה קָפְצָה פִּיהָ:
(מג) מִי חָסַם וַיִּשְׁמַר אֵלֶּה וַיִּתְּבוּנְנוּ חֲסֵדֵי ה':

2) ברכות נד:

אמר רב יהודה אמר רב: ארבעה צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים, ויצא. **יורדי הים מנלן** - דכתיב: (תהלים ק"ז) יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה', ואומר: ויעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומות, ואומר: יחוגו וינעו כשכור, ואומר: ויצעקו אל ה' בצר להם ומצוקותיהם יוציאם, ואומר: יקם סערה לדממה, ואומר: וישמחו כי ישתקו, ואומר: יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. **הולכי מדברות מנלן** - דכתיב: תעו במדבר בשימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה, יודו לה' חסדו. **מי שחלה ונתרפא** - דכתיב: אולים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אכל תתעב נפשם וגו', ויצעקו אל ה' בצר להם וגו', ישלח דברו וירפאם וגו', יודו לה' חסדו. **מי שהיה חבוש בבית האסורים**, מנלן? - דכתיב: ישבי חשך וצלמות וגו', כי המרו אמרי אל וגו', ואומר: ויכנע בעמל לבם וגו', ואומר: ויצעקו אל ה' בצר להם, ואומר: יוציאם מחשך וצלמות וגו', ואומר: יודו לה' חסדו. מאי מברך? - אמר רב יהודה: ברוך גומל חסדים טובים. אביי אמר: וצריך לאודוויי קמי עשרה, דכתיב: (תהלים ק"ז) וירוממוהו בקהל עם וגו'. מר זוטרא אמר: ותרין מינייהו רבנן, שנאמר: (תהלים ק"ז) ובמושב זקנים יהללוהו. מתקיף לה רב אשי: ואימא כולהו רבנן! - מי כתיב בקהל זקנים? בקהל עם כתיב. - ואימא: בי עשרה שאר עמא, ותרין רבנן! - קשיא.

רב יהודה חלש ואתפח, על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן, אמרי ליה: בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא. אמר להו: פטרתון יתי מלאודוויי. והא אמר אביי: בעי אודוויי באפי עשרה! - דהווי בי עשרה. והא איהו לא קא מודה! - לא צריך, דעני בתרייהו אמן.

3א) תוספות הרא"ש ברכות נד:

ואימא בעשרה ובתרי רבנן קשיא. וכיון דלא איפשטא לן לחומרא בעינן תרוייהו.

3ב) רמב"ם הלכות ברכות פרק י

ארבעה צריכין להודות, חולה שנתרפא, וחבוש שיצא מבית האסורים, ויורדי הים כשעלו, והולכי דרכים כשיגיעו לישוב, וצריכין להודות בפני עשרה ושנים מהם חכמים שנאמר וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו, וכיצד מודה וכיצד מברך, עומד ביניהן ומברך, ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב, וכל השומעין אומרים שגמלך טוב הוא יגמלך סלה.

3ג) טור אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריט

ואם בריך אפילו בפחות מ' א"צ לחזור ולברך דלישנא וצריך לאודוויי באנפי י' משמע דוקא לכתחלה:

3ד) רבינו יונה על הרי"ף ברכות מג.

למדנו משם שאם יש שם עשרה וברכו ברכה זו וענה החולה אמן אין צריך לברך ברכה אחרת ואם אין שם י' צריך לברך ונראה שהם יכולים לאומרה אפי' בלא עשרה אף על פי שאין החולה נפטר בה. מפי מורי הרב נר"ו

4א) טור אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריט

ופי' א"א ז"ל אף על גב דשומע יוצא בשמיעה בלא עניית אמן היינו דוקא כשהמברך חייב ג"כ בברכה אז יוצא השומע בלא עניית אמן אבל הכא כיון שהם לא היו חייבין בברכה זו לכך הוצרך הוא לענות אמן ולא חשיב ברכה לבטלה כיון שהם לא נתחייבו בה שהם נתנו שבח והודאה למקום כדרך בני אדם שמשבחים למקום על הטובה שמזמין להם לפי זה אם בריך אחד הגומל לעצמו ושמע אחר וכיון לצאת יצא בלא עניית אמן ואם איחר מלברך יש לו תשלום לברך כ"ז שירצ':

4ב) בית יוסף אורח חיים סימן ריט

ולענין הלכה כיון דלדברי הכל אינו חייב לברך לא יברך ואם בריך גוערין בו דדילמא ברכה לבטלה היא:

4ג) דרכי משה הקצר אורח חיים סימן ריט

(א) ובהגהות חדשים פרק הרואה (שלטי הגבורים מג. אות ו) כתב לשון ריא"ז (ברכות פ"ט ה"א אות ד) ונראה בעיני שאם רצה אדם לברך הגומל על אוהבו ועל קרובו שהוא כואב עליו הרשות בידו עכ"ל:

74 ערוך השולחן אורח חיים ריט:ט

ומזה למדו דאשה שנתחייבה בברכת הגומל יכול הבעל לברך בעדה ולכן כשילדה ונצולה מן הסכנה יכול הבעל לברך שגמלך כל טוב והיא תענה אמן דאין לך אהבה ונוגע בטובתה יותר ממנו דאשתו כגופו [ב"ח ומג"א סק"ד] דלא כיש מי שמפקפק בזה [עב"י וט"ז סק"ג] ומ"מ אין המנהג כן ...

55 בית יוסף אורח חיים סימן ריט

כתב ה"ר דוד אבודרהם (שם) בשם ה"ר גרשום ב"ר שלמה שהנעשה לו נס אינו מברך הגומל וזה לשון ארחות חיים ... יש אומרים שארבעה בלבד צריכין להודות אבל אחרים שבירכו הוא ברכה לבטלה וכן פסק ה"ר שם טוב פלכו בשם התוספות דאלו הארבעה דוקא והוא הדין בכל מקום שמזכיר התלמוד מספר עכ"ל: אבל הריב"ש כתב בתשובה (סי' שלז) שאלת הא דאמרינן בפרק הרואה ארבעה צריכים להודות מי נימא הני דוקא וא"כ אפילו נפל עליו כותל או ניצל מדריסת שור ונגיחותיו וכיוצא בנסיים כאלו אינו חייב לברך או נימא דכל שכן הוא: תשובה נראה שצריך לברך שהרי הולכי מדברות שצריכים להודות זהו מפני סכנת אריה וגנבים המצויים בדרכים וא"כ כשעמד עליו אריה לטרפו אפילו בעיר אם גנבים באו לו אם שודדי לילה וניצל מהם וכיוצא בנסיים אלו כל שכן שצריך להודות ולא הוזכרו הארבעה בכתוב אלא מפני שהם מצויים תמיד בדרך מנהגו של עולם ברוב האנשים וכל שכן הנעשה לו נס וניצול ממיתה עצמה שהרי קבעו עליו ברכה אחרת לברך כשיעבור עוד במקום ההוא ברוך שעשה לי נס במקום הזה וכל שכן שמיד שניצל צריך הוא להודות כדרך הארבעה שצריכים להודות ולא שיפטר מברכת ההודאה בברכת שעשה לי נס שחייבוהו לברך כשישוב לעבור במקום ההוא ואולי לא יעבור שם לעולם ולא יברך אותה ברכה אלא ודאי נראה שברכת ההודאה מברך אותה מכל מקום עכ"ל:

55 שו"ע או"ח סימן ריט:ט

הני ארבעה לאו דווקא, דה"ה למי שנעשה לו נס, כגון שנפל עליו כותל, או ניצול מדריסת שור ונגיחותיו, או שעמד עליו בעיר אריה לטרופו, או אם גנבים באו לו אם שודדי לילה וניצול מהם וכל כיוצא בזה, כולם צריכים לברך הגומל; וי"א שאין מברכין הגומל אלא הני ארבעה דוקא, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות.

55 ערוה"ש או"ח ריט:יב

... ובאמת בלא הזכרת שם ומלכות אינה ברכה כלל והאחרונים כתבו שיש לברך על כל דבר סכנה כשניצול הימנה וכן המנהג הפשוט ואין לשנות [לבוש וט"ז סק"ז ומג"א סק"י] וגם עתה המנהג כן:

56 ברכות נד:

מאי מברך? - אמר רב יהודה: ברוך גומל חסדים טובים.

56 ברכות נד: אוקספורד (366) OPP. ADD. FOL. 23

מאי מברך אמ' רב יהוד' ברוך גומל לחייבים טובות שגמלנו כל טוב

56 בית יוסף אורח חיים סימן ריט

מאי מברך הגומל לחייבים טובות שגמלנו כל טוב. כך היא גירסת הרי"ף (מג.) והרמב"ם (פ"י ה"ח) והרא"ש (סי' ג) אף על פי שהנוסחא בגמרא בספרים שלנו היא ברוך גומל חסדים טובים גירסת הני רבוותא עיקר ופירוש הברכה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הגומל לחייבים וכו' כלומר אפילו לאותם שהם חייבים דהיינו שהם רשעים דתרגום (בראשית יח כג) רשע חייבא עם כל זה גומל להם טובות וגם אני כאחד מהם שאף על פי שאיני הגון גמלני כל טוב: ומ"ש והשומעים אומרים אשר גמלך כל טוב וכו'. אינו בגמרא אלא שהרמב"ם כתבו בפ"י (שם):

57 ויקרא פרק ז

(יא) וְזֹאת תִּזְכֹּר תְּזַכֵּר הַשְּׁלֵמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לָהֶּן: (יב) אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבוּ וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִקִּיקֵי מִצּוֹת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֵלֶת מְרֻבָּקֶת חֲלוֹת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן:

7ב) משנה זבחים פ"ה

ו: התודה ואיל נזיר קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלים בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם: ז: שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד המורם מהם כיוצא בהן אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

7ג) רש"י ויקרא פרשת צו ז:יב

אם על תודה יקריבנו - אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדברות וחיבוי בית האסורים וחולה שנתרפא שהם צריכין להודות שכתוב בהן (תהלים קז - כב) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה. אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו, שלמי תודה הן, וטעונות לחם האמור בענין

7ד) אברבנאל ויקרא פרק ז

ועם זה נשיב גם כן למה הבדיל השם שלמי תודה להיותם נאכלים ליום ולילה ושאר השלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד כמו שמבואר בפרשה. כי הנה היה זה כדי לפרסם הנס וזה שהבעל שלמי תודה כשהוא רואה ששלמיו אינם נאכלים אלא ליום ולילה עד חצות הוא מזמין על שלמי תודתו אחיו ואוהביו ומיודעיו לאכול ולשמוח עמו וישאלו זה את זה על מה היה תודתו והוא יגיד להם הנסים והנפלאות שעשה עמו השם וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו. ואלו היו שלמי תודה נאכלים כשאר השלמים לשני ימים ולילה אחד לא היה הבעל מזמין לשום אדם כי לשני ימים ולילה אחד בבית אחד יאכל. אבל בראותו הבשר והלחם רב בביתו ושלא יאכל אלא ליום ולילה אחד בהכרח יקרא רבים ממיודעיו ואחוזת מרעהו לאכול פן יהיה ביום המחרת ללעג ולקלס לבני אדם הרואים אותו שורף כמות גדול מתודת שלמיו ואת אחיו ואוהביו לא קרא

7ה) העמק דבר ויקרא פרק ז פסוק יג

על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו. משמעות המקרא דתכלית הקרבן הוא חלות לחם חמץ, ומשום זה מפרש עוד המקרא על זבח תודת שלמיו. מש"ה לחם חמץ הוא עיקר משום שהוא זבח תודת שלמיו, והענין דתכלית תודה שבא על הנס הוא כדי לספר חסדי ה' שגמל עליו, ומטעם זה ריבה הכתוב בלחם ומיעט בזמן אכילת תודה מכל שלמים, היינו כדי שיהי' מרבה ריעים לסעודה אחת ביום הקרבה ויהי' ספור הנס לפני רוב אנשים, וארבע חלות לכהנים שהן המה תלמידי חכמים, וא"כ העיקר אכילה הוא לחם חמץ, דמצה הוא לחם עוני ואינו נאכל יפה כמו חמץ כמש"כ התוס' זבחים דע"ה ב' ד"ה שביעית, והיינו דמסיים טעם שלחם חמץ עיקר, משום שהוא זבח תודת שלמיו, תודה על שלומו במה שנחליץ מצרה. ומש"ה נקטי חז"ל בלשון המשנה חלות תודה ורקיקי נזיר, ולא תנן כמו כן רקיקי תודה כמו רקיקי נזיר, אלא משום שעיקר תכלית התודה המה החלות חמץ ומצה שנדרשים לאוכלין הרבה, ועי' מש"כ בס' במדבר ו' י"ט: